

2005.g. februāris (3)

LNS Gada cilvēks un Gada notikums noskaidrots

Ivars Kalniņš

Aptaujas nolūks bija noskaidrot nozīmīgāko 2004. Gada cilvēku, notikumu, problēmu un novērtēt LNS struktūrvienību un citu iestāžu darbu. Aptaujas aizpildījuši nedzirdīgie ne vien Rīgā, bet arī LNS reģionālajās biedrībās. Pavisam ir aizpildītas 114 aptauju lapas. Te, lūk, rezultāti.

LNS Gada cilvēks

40 aptaujas anketu izpildītāji Gada cilvēka titulu piešķirušī **Arnoldam Pavlinam**. Otrā vieta pienākas Ivetai Lācei — Miežītei (14 balsu), jo viņai balsis atdevuši visi valmierieši. Savukārt 13 rēzeknieši nobalsoja par Sandru Gerenovsku.

Bet pārējie minētie - Maruta Piterniece (8), Inese Immure (6), Jurijs Jerofejevs (6), Ainārs Osmanis (5), Edgars Vorslovs (3), Ilze Kopmane (3), Gundega Paņķo (2), Jautrīte Groma (2). Pa vienam punktam: V.Strazdiņam, R.Jansonei, Ā.Mednei, M. Antonovai, B.Aldersonei, D.Kalpiņai, I. Kalniņam, A. Barčai.

Gada notikums

40 respondenti par 2004. gada nozīmīgāko notikumu uzskata **Pasaules Nedzirdīgo dienas pasākumu**, kas notika pērnruuden Kongresu namā. Pašdarbības festivāls Kuldīgā lielāku iespaidu atstājis uz 34 aptaujātajiem. Par svarīgāko notikumu 19 rēzeknieši uzskata Rēzeknes biedrības kluba remontu un savas 55. gadskārtas atzīmēšanu. Pieci aptaujātie atzina par būtiskāko LNS projektu uzvaru konkursos. Trīs eirooptimisti atcerējās, ka LNS ir uzņemta Eiropas Nedzirdīgo savienībā. Savukārt 2 autovadītāji neaizmirsā, ka pagājušajā gadā notika cīņa par nedzirdīgo tiesībām vadīt auto. Bet 2 kā lielāko notikumu minēja Eiropas čempionātu orientēšanās sportā Cēsīs .

Gada problēma

Lielākoties aptaujātie par lielu traģēdiju uzskata **ugunsgrēku Daugavpils biedrības ēkā**. Bet par otro problēmu — LNS finansu līdzekļu trūkumu. Vēl daudzi nerimstas bēdāties par to, ka nedzirdīgajiem joprojām nav sava TV raidījuma un ļoti maz tādu raidījumu, kuriem ir subtitri. Vairāki respondenti nav aizmirsuši, ka pagājušajā gadā viņiem bija atņemta iespēja iegūt autovadītāja tiesības. Arī tulku trūkums uzrādīts kā liela problēma tad, kad tie bija vajadzīgi visvairāk. Liepājnieki sūrojas, ka Liepājas biedrībai nav piemērotu telpu. Pārējie min citas problēmas: liela rinda pēc teksttelefona, vibrējošā pulksteņa u.c., LNS nekustamo īpašumu lietas nav sakārtotas, KC «Rītausma» zeme nav privatizēta, nav atlaides sabiedriskos transporta līdzekļos nedzirdīgajiem, LNS vēl vairāk jādomā par saviem biedriem, Kurzemes basketbola komandas izjukšana u.c.

LNS darbs

Ar LNS darbu 89 respondenti ir apmierināti, 12 — neapmierināti, bet 13 - nezina. Lielākā daļa respondentu atbildes ir līdzīgas. LNS veic lielu darbu: sagatavoja un realizēja visādus projektus, lielus un mazus pasākumus Rīgā un biedrībās, aizstāvēja un panāca nedzirdīgo tiesības uz visu ko. LNS komanda strādā radoši, atbildīgi un enerģiski. Tomēr lauciniekus neapmierina tas, ka LNS pārsvarā domā par rīdziniekiem un nesniedz atbalstu.

Zīmju valodas centrs

Apmierināti ir 56 aptaujātie, bet 11 ne. Nezina 47 atbildētāji. Atbildes «nezinu» liecina par to, ka aptaujātajiem nav bijušas darīšanas ar šo centru vai vispār viņi nav informēti par tā darbu.

Zinošie atzīmē, ka centrs paveicis daudz: sagatavotas jaunas vārdnīcas, videomateriāli, radītas jaunas zīmes, organizēti kursi. Tiesa, ar jaunajām radītām zīmēm ir neapmierināti vecāka gadagājuma cilvēki.

Komunikāciju centrs

58 atbildētājus apmierina Komunikāciju centra darbs, turpretī 13 ne. Nezina atbildēt 43. Daudzi aptaujātie nezina, kas ir Komunikāciju centrs un ar ko tas nodarbojas. Reizēm domā, ka tulki funkcionē Zīmju valodas centrā. Apstipriņošus

atbildētājus visvairāk priecē saprotoši, atsaucīgi, izpalīdzīgi tulki, viņu pieejamība, profesionalitāte un attieksme pret klientiem. Bet netrūkst arī sūdzību - tulku trūkums daudzās vietās, ieskaitot izglītības iestādes, liela rinda pie tulkkiem, tulku nepieejamība laukos, publiskajam datoram ierobežota pieeja, vēlas direktora laipnāku izturēšanos utt.

Avīze «Kopsolī»

Par avīzes darbu 89 respondenti atbildēja pozitīvi, bet 9 cilvēki pret. 16 aptaujātie nezina vai vispār nelasa. Vairāki ir apmierināti ar rakstiem par nedzirdīgo dzīvi Latvijā un ārzemēs, kā arī par plašu informāciju, kura viņiem allaž nepieciešama. Kādi vērtētāji slavē, ka «Kopsolī» iznāk regulāri un cīnās par izdzīvošanu, par spīti finanšu problēmām. Savukārt neapmierinātie kritizē, ka avīze nav krāsaina, maz interesantu rakstu, pārāk daudz rakstu par līdzekļiem un finanšu lietām, daudz sporta rakstu, avīze un teksti nav modernizēti, reizēm trūkst objektivitātes. Viens aptaujātais nosoda, ka avīze aizmirsusi savu dzimšanas dienu.

LNSF

Darbs apmierina 29 respondentus, neapmierina 14, bet nezina 71 atbildētājs. Par sporta darbu lielākoties cilvēki nespēj atbildēt, ja neiesaistās sportā vai nav informēti par to. Aptaujātie vairāk zina par šaha kluba un LNSF skandālu nekā par Eiropas čempionātu orientēšanās sportā, kas notika Cēsīs, tā liecina aptaujas rezultāti. Apmierinātie vērtē: labi organizē sacensības, sportisti iegūst medaļas un komanda strādā iespēju robežās. Pārējie kritizē: nav iespēju izmantot LNSF pakalpojumus, nav informācijas par sporta pasākumiem, medicīnisku līdzekļu trūkums sacensību vietās, necieņa pret sporta veterāniem, jaunu sportistu paaudzes neiesaistīšana, neveicina lielāku interesi piedalīties sporta pasākumos.

Surdocentrs

Ar Surdopalīdzības centra darbu ir apmierināti 44 aptaujātie, bet 16 ne. Savukārt 54 respondenti nezina, jo nav izmantojuši šī centra pakalpojumus. Gandrīz visas atbildes bija līdzīgas: tur var bez maksas saņemt surdotehniku, komunikatorus, modinātājus u.c. Darbinieki ir atsaucīgi, ērta pieejamība. Taču daži kritizē, ka darbinieki lēni apkalpo, ilgi jāgaida, nav kur sameklēt informāciju par jaunām surdotehnoloģijām, lauciniekiem nav iespēja saņemt pasūtīto.

Reģionālās biedrības

Neviens aptaujas izpildītājs nav ierakstījis negatīvu novērtējumu. Katrs vērtē savas biedrības darbu, toties rīdzinieki vērtē arī citas biedrības. Aptaujātie pārsvarā lepojas ar to, ka viņu biedrībā vērojama liela aktivitāte, rosīgi vadītāji, viegli ie-gūstama informācija, notiek daudzpusīgi pasākumi. Rīdzinieki labprāt apmeklē citas biedrības, piemēram, Valmierā vai Rēzeknē.

Jauniešu organizācija

«Efraima» darbs apmierina tikai 26 respondentus, bet pretēji 6. Nezina vai nav informēti 82 aptaujātie. Atbildētāji vērtē pozitīvi: projektu sagatavošana un realizēšana, pasākumu organizēšana, liela jauniešu aktivitāte, strauja izaugsme, interesanti jaunumi un informācijas. Turpretī citi uztraucas, ka organizācija šķēļ vecus un jaunus nedzirdīgos un paaudžu atšķirības ierobežo informācijas apmaiņu. Neapmierinātie arī izsakās, ka «Efraims» lielu uzmanību pievērš tikai Rīgas iedzīvotājiem, citviet nav plašas informācijas par organizāciju un pasākumiem, kā arī nepatīk organizācijas nosaukums. Vajadzētu vairāk sadarboties ar LNS un biežāk braukt uz Valmieras skolu.

Draudzīgi pret nedzirdīgajiem

Par draudzīgāko iestādi visvairāk uzskata rajonu pašvaldības un pilsētu domes. Nereti ar labiem vārdiem apveltīta arī Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, ģimenes ārsti, daži darbinieki no medicīnas un policijas iestādēm. Valmieriešiem draudzīgākas ir «Vidzemes piens» un SIA «Triāls», bet rēzekniešiem – SIA «Dekom», SIA «Annas» un laikraksts «Rēzeknes Vēstis». Pārējiem: Medicīnas vēstures muzejs, Latvijas Televīzija, dažādas kristīgo konfesiju draudzes, «Klusums», Kongresu nams, Rīgas autoosta, Raiņa vakarskola u.c.

Nedraudzīgi...

Respondentiem uz šo jautājumu atbildēt bija pagrūti, tādēļ atbilžu maz. Par nedraudzīgākiem visvairāk uzskatīti valsts un tiesību iestāžu ierēdņi, firmas, uzņēmumi, uz kuriem nedzirdīgie devušies veltīgos darba meklējumos, neiecietīgas pārdevējas, Latvijas televīzija, iestādes, kurām pie ārdurvīm ir radiotelefoni. Liepājnieki par nedraudzīgu uzskata arī savu pašvaldību.

No valsts grib sagaidīt

Lielākoties aptaujātie nešaubīgi vēlas lielākas pensijas, normālu darbu un palielinātu sociālās rehabilitācijas atbalstu nedzirdīgajiem. Nedzirdīgie nebeidz gaidīt, kad TV parādīsies savs raidījums un filmas un citi raidījumi tiks subtitrēti. Citi vēlas no valsts sagaidīt sapratni un interesi pret nedzirdīgajiem, kā arī labākus dzīves apstākļus. Būtu nepieciešams finansiāls atbalsts izglītības vajadzību nodrošināšanai un atlaides transporta līdzekļos. Kāds skolēns vēlas vērot daudz skaistu salūtu.

No LNS grib sagaidīt

Atbildētāji izvirza 3 vislielākās vēlēšanās: lai LNS strādā arvien veiksmīgāk un radošāk, organizē vairāk saistošu pasākumu un gādā par lielāku valsts atbalstu nedzirdīgajiem. Vēl citi vēlas, lai LNS cīnās par nedzirdīgo dzīves apstākļu uzlabošanu, sniedz lielāku atbalstu mazajām biedrībām, atjauno Daugavpils biedrības klubu, palīdz liepājniekiem sakārtot nekustamo īpašumu lietas, turpina pašdarbības festivāla tradīcijas, pievērš lielāku uzmanību bērniem, studentiem un pensionāriem, aktīvāk risina tulku problēmas. Respondenti vēlas arī, lai Pavlins paliek prezidenta postenī pēc kongresa un lai grandiozi tiek atzīmēta LNS 85 gadu jubileja. Ārpus Rīgas dzīvojošie vēlas saņemt modinātājus, komunikatorus u.c.

Īsas ziņas par 114 respondentiem. Aptaujā piedalījās 114 respondenti. No viņiem lielākā daļa ir pilsētnieki. 22 - no-darbināti, 17 mājās, 24 bezdarbnieki, 41 pensijā, 5 - cits, 5 — mājās un strādā. Aptaujas aizpildījuši 13 aptaujātie līdz 20 g.; 20 ir vecumā no 20 līdz 30 g.; 33 atbildētāji no 31 līdz 50 gadiem; 48 - no 50 gadiem.

Pateicība

Visiem aptaujas dalībniekiem izsaku pateicību par atsaucību un domu atklātību. Saņemtās atbildes liek mums visiem padomāt par to, kā turpmāk strādāt, rīkoties, uzvesties, lai dzīve mūsu kopīgās mājās – LNS kļūtu vēl sakārtotāka, labāka, radošāka. «KS» redakcijas balvas avižu un brīvabonementu veidā saņēma izsmeļošāko anketu autori G.Moisejs, Ā.Dzirne, A.Smons, kā arī biedrības un skolas, kuras aktīvi piedalījās anketu aizpildīšanā.

Paldies visiem reģionālo biedrību vadītājiem, kā arī Inesei Immurei no Raiņa vakarskolas un Renātei Jansonei no Valmieras skolas, kas palīdzēja veikt aptauju.

Dzimtā valoda

Zīmju valodas vēsture

Sākums «KS» nr.1/2

Inese Immure

Orālās metodes ieviešana

Sava laika lielākais orālās metodes piekritējs ievērojamais nedzirdīgo izglītotājs vācietis *Samuels Heinicke (Samuel Hei-nicke)* (1729 - 1790) nedzirdīgo apmācībā nelietoja manuālo metodi, bet gan orālo metodi. Heinicke izgudroja valodas mašīnu, kas bija precīza mēles un rīkles kopija. To lietoja demonstrēšanai, lai skolēni sajustu sejas pantu atšķirīgās pozīcijas, kad tiek izrunāti vārdi. Heinicke lietoja garšu, lai saistītu patskanus ar dažādiem aromātiem. Lai apgūtu patskanus, skolēnu mēles tika birstētas ar pārtikas produktu paraugiem. Tādējādi šīs metodes rezultātā skolēni vairs vispār nelietoja žestus. Heinicke Vācijā nodibināja pirmo valsts atbalstīto publis-ko skolu.

Tā radās konflikts, kas pastāv līdz šai dienai: kā nedzirdīgie bērnu būtu jāapmāca - ar orālo vai manuālo metodi.

Orālistu kustība piesaistīja *Aleksandra Bella (Alexander Graham Bell)* uzmanību. Bella darbs ar nedzirdīgajiem iedvesmoja viņu mēģināt radīt mašīnu, kas

palīdzētu nedzirdīgam dzirdēt. Tā mašina bija telefons, kas patiesībā palīdzēja dzirdīgajiem, ne nedzirdīgajiem. Interesanti, ka stingrais orālists Bells par sievu bija apņēmis nedzirdīgu sievieti, pie tam mēģinot aizliegt precības starp nedzirdīgajiem.

Likvidē zīmju valodu apmācībā

1880. gada 11. septembrī starptautiskajā nedzirdīgo skolotāju kongresā, kas notika Itālijā, tika nobalsots par zīmju valodas likvidēšanu nedzirdīgo izglītošanā. Orālā metode tika atzīta par vislabāko veidu nedzirdīgo izglītošanā. Dažu simtu delegātu vidū tikai 2 bija nedzirdīgie. (Citviet rakstīts, ka nebija neviena nedzirdīgā pārstāvja). Orālistu galvenā interese bija mācīt nedzirdīgos, kā sazināties ar sabiedrību, nevis kā labākā veidā viņus izglītēt. Tādējādi, kā parasti, nedzirdīgajiem nepiederēja pēdējais vārds. Pēdējais vārds nāca no viņu dzirdīgajiem labdariem, un tas pēdējais vārds bija «orālais».

Milānas kongresam bija dramatiska ietekme - zīmju valodas iestādes reformēja un tika atvērtas simtiem orālistu skolas. *Zīmju valoda tika aizliegta*. Skolēni zīmju valodu lietoja tikai skolas guļamistabās, neskatoties uz to, ka viņi klasēs saņēma aizrādījumus - sitienus ar lineālu vai nūju pa rokām - par zīmju valodas lietošanu.

Visu cieņu zīmju valodai

Gadsimtiem nedzirdīgo lietotie žesti tika uzskatīti par neglītiem un necivilizētiem. Taču 19.gs. valodnieki *Makss Millers (Max Mueller) un Edvards Bernets Teilors (Edward Burnet Tylor)* sāka aplūkot zīmes citā gaismā. Viņi lika priekšā, ka žesti un zīmes patiesībā bija pirmā valoda. Šie valodnieki studēja ēģiptiešu hieroglifus, Ķīnas Sanskritu un pat amerikāņu iezemiešu zīmju valodas lietošanu. Ideja, ka zīmju valoda bija sazināšanās forma, deva zīmju valodai jaunu cieņu, kas pirms tam nekad nav bijusi. Sāka palielināties interese, kā pierakstīt zīmes.

1965.gadā amerikāņu izglītotājs *Viljams Stokjū (William Stokoe)* publicēja pirmo amerikāņu zīmju valodas vārdnīcu, pamatotu ar valodas likumiem, tā apgāžot šajā laikā valdošo uzskatu, ka valodai ir jābalstās tikai uz skaņu un izrunu. Stokjū uzskatīja, *ka valoda nav mutes materiāls, bet smadzeņu radīts produkts*, tā pierādot, ka zīmju valoda ir valoda.

Tikai sākot ar 20. gs. 60. - 70. gadiem (daudzās Eiropas valstīs tikai 80.gados) skolēniem atkal atļāva savstarpēji izmantot zīmju valodu. Pamazām to ieviesa arī mācību stundās. Zīmju valodas sabiedriskais statuss daudzās pasaules valstīs stipri uzlabojās 20.gs. 90.gados.

Daži fakti par citu valstu zīmju valodām

Zīmju valoda ir relatīvi universāla. Šobrīd pasaulē ir 114 dažādu valstu zīmju valodas, starp kurām pastāv arī kopīgas zīmes. Pirms apmēram 150 gadiem izcilais krievu surdopedagogs *Flerī* salīdzināja dažādu tautību nedzirdīgo žestus. Salīdzinot zīmes, ko lietoja krievu un franču tautības skolēni, aptuveni 45 % zīmes bija vienādas. Ir arī starptautiskā zīmju valoda, ko izmanto starptautiskajos nedzirdīgo kongresos un semināros.

Franču zīmju valoda tiek minēta kā pirmā rietumu pasaulē, kas ieguvusi atzīšanu kā valoda (1830.g.) Tās izcelsme datēta ar 1752. gadu, kaut zīmju valodas Francijā bija zināmas 16.gs. un, iespējams, pat agrāk.

Savukārt **Zviedrija** var lepoties ar to, ka tās parlaments pirmais pasaulē (1981. gadā) oficiāli atzina zīmju valodu. Zviedrijā zīmju valoda tiek lietota kopš 1800. gada. To ir ietekmējusi portugāļu un somu zīmju valoda. Pirmā skola nedzirdīgajiem nodibināta 1809.gadā.

ASV zīmju valoda (pateicoties Laurentam Klerkam, ir radniecīga ar franču zīmju valodu) šodien ir trešā izplatītākā valoda pēc angļu un spāņu valodas (Citi avoti raksta, ka ceturtā aiz itāļu valodas). Vairākos štatos amerikāņu zīmju valoda atbilst svešvalodas prasībām, un to ir iespējams apgūt koledžās un universitātēs. Mūsu kaimiņvalsts Igaunija izpētījusi, ka viņu zīmju valodai ir acīmredzama ietekme no somu un krievu zīmju valodas. Toties krievu zīmju valoda, kuras izcelsme datēta ar 1806.gadu, ir radniecīga ar austriešu un franču zīmju valodu.

Situācija Latvijā

Pirmā skola nedzirdīgajiem tika nodibināta Rīgā 1840.gadā, ko atvēra un uzturēja

vācieši. Pirmie skolotāji un direktori bijuši no Vācijas atbraukušie vācu skolotāji. Ņemot vērā vēsturi, ka Vācijā valdīja orālā metode, var pieņemt, ka skolā mācībās zīmju valoda netika lietota. To apstiprina arī Georgs Poršs, kas mācījās Rīgas Nedzirdīgo (toreiz Kurlmēmo) skolā 1931. - 1936.gadā. «Zīmju valodu lietojām tikai starpbrīžos. Skolotāji uz to skatījās «caur pirkstiem». Stundās skolotāji lietoja dažas norādošās zīmes, piemēram, ej pie tāfeles, rakstiet, zvans, ieslēgt vai izslēgt gaismu. Bet pamatā instrukcijas deva mutiski, un mums, skolēniem, vienalga kādā balsī, bija arī mutiski jāatbild,» tā savās atmiņās dalījās G. Poršs.

Latviešu zīmju valodas oficiālā vēsture sākās ar 1951.gadu, kad tika apstiprināts latviešu zīmju valodas alfabēts, ko bez izmaiņām lieto arī šodien. Līdz tam laikam Latvijā daktiloloģija netika pielietota. Burti tika rādīti vai nu ar abām rokām, vai ar vienu roku, pieskaroties degunam vai mutei vai citai galvas daļai. Rokas alfabēta autori Georgs Poršs, Aleksandrs Celms, Ēriks Dambis un Alfrēds Ozols par pamatu ņēma krievu daktilo alfabētu, attiecīgi to pielāgojot latviešu alfabēta burtu veidiem vai radot jaunas zīmes. Tolaik nebija pieejami citu valstu materiāli. 1962. gadā izdota «Nedzirdīgo runas žestu vārdnīca», kurā ievietoti 3401 vārdu apraksts un 2498 fotoattēli. Šajā vārdnīcā galvenokārt ievietotas zīmes, kuras lietoja nedzirdīgie Rīgā. (Vairākos Latvijas rajonos tika lietotas dažādas zīmes.). Galve-nais vārdnīcas sastādītājs G. Poršs uzsvēra, ka ar šīs vārdnīcas palīdzību tika izskaustas līdzīgās un paralēlās zīmes. «Diemžēl tagad atkal daudziem vārdiem ir līdzīgas zīmes, tomēr mūsu darbs nav bijis veltīgs,» tā domā G. Poršs. Šīs vārdnīcas izdošanā liela loma bija Jānim Barisam, toreizējam Nedzirdīgo biedrības Centrālās valdes priekšsēdētāja vietniekam.

Izmantojot savu amata stāvokli un pieredzi Komunistiskajai partijai, viņš panāca, ka vārdnīca tiek iespiesta. Tas gan prasīja vairākus gadus, Komunistiskās partijas varasvīriem pierādot, ka vārdnīca nepieciešama nedzirdīgajiem valodas attīstībai. Un kā nodeva tā laika prasībām vārdnīcas ievadā par žestu valodu teikts, ka «tā ir ļoti nepilnīgs līdzeklis domāšanas attīstīšanai un sazināšanas vajadzībām».

Nebūtu bijis Barisa, kas neatlaidīgi kāroja vajadzīgās formalitātes, nebūtu arī šīs vārdnīcas, tā domā G. Poršs, kas joprojām ir neaizstājams padomdevējs Zīmju valodas centram. Neatkarīgās Latvijas laikā viņš apgrozījies gan nedzirdīgo vācu, gan nedzirdīgo krievu vidē un uzskata, ka vācu un krievu zīmju valoda nav ietekmējusi latviešu zīmju valodu.

1992.gadā Rīgas Nedzirdīgo skola pieņēma darbā nedzirdīgu skolotāju Līgu Baueri, lai viņa mācītu zīmju valodu gan skolotājiem, gan skolēniem. Nedzirdīgo skolēnu apmācībā blakus orālajai metodei kā palīglīdzekli sāka lietot zīmju valodu. 1993. gadā Latvijas Nedzirdīgo savienība izveidoja zīmju valodas darba grupu, kura sagatavoja pirmo latviešu zīmju valodas vārdnīcu komplektu bērniem. 1997. gadā izdota «ABC Latviešu zīmju valodas vārdnīca».

1999.gadā nodibināts Zīmju valodas centrs, lai pētītu un attīstītu latviešu zīmju valodu, veidotu zīmju valodas apguves materiālus un mācītu zīmju valodu.

1999.gada 9.decembrī LR Saeimā pieņemts Valsts valodas likuma 3.pants, kas atzīst latviešu zīmju valodas statusu.

Skaidrojumi

Daktiloloģija — mācība par skaņu valodas aizstāšanu, izrunājot burtus ar pirkstiem, lietojot vienu vai abas rokas. To sauc arī par rakstīšanu gaisā.

Zīmju valodas alfabēts. To sauc arī par pirkstu, rokas, daktilo vai manuālo alfabētu. Latviešu zīmju valodas alfabētu var apgūt arī internetā: www.lns.lv.

Orālā metode — balstās uz izrunas treniņu un lasīšanu no lūpām.

Manuālā metode — tiek izmantotas zīmes un pirkstu alfabēts.

Zīmju valoda — vizuāla žestu valoda, kas balstās uz roku, acu, sejas, mutes un ķermeņa izmantošanu.

Šajā rakstā izmantoti fakti no interneta un «Nedzirdīgo runas žestu vārdnīcas».

Skolu dzīve

Profesija, kas patik

Māra Sadovska

Rīgas Nedzirdīgo bērnu internātpamatskolas 8. līdz 12. klašu skolēniem 19. janvāris bija diena, kad viņi uzzināja par ceļu uz nākotnes profesiju. Skolā ciemojās Profesionālās karjeras izvēles valsts aģentūras informatīvi metodiskās daļas vadītāja NORA KALĒJA.

Viņa pastāstīja skolēniem par to, ka pirmais solis ir sevis izzināšana - ko patik darīt un kādi darbi labi padodas. Tad var lemt vai šīs intereses, prasmes un spējas cilvēks vēlas attīstīt tālāk, lai nākotnē ar tām varētu pelnīt naudu. Svarīgi ir interesēties arī par darba pasauli. Pasaulē ir izdalītas 26 interešu jomas, un katrai no tām ir savi profesiju piemēri. Jādomā, kādēļ patik šī konkrētā profesija. Taču katrai profesijai ir savi plusi un mīnusi. Jāmeklē arī darbs, kur varētu šo konkrēto profesiju pielietot. Jāizlemj, vai mācīties amatu pēc pamatskolas absolvēšanas vai arī vispirms apgūt vidusskolas izglītību. Tad jāsāk meklēt mācību iestāde.

Jāatceras, ka no interesēm un prasmēm ceļš caur izglītības iestādi ved uz darba tirgu. Skolas laikā svarīgi piedalīties dažādos pulciņos, runāt par nākamo profesiju ar saviem vecākiem. Labu priekšstatu par profesiju var gūt, ja runā ar tās pārstāvjiem. Svarīgi atcerēties, ka ceļā uz profesiju jācenšas apvienot trīs lietas: intereses; tas, ko var un spēj izdarīt; un tas, kur varēs pielietot iegūto profesiju. Skolēni saņēma ierosmi pārdomām, kā gatavoties nākamajai profesijai un cik svarīgi to darīt ir pēc iespējas ātrāk.

Ikviens cilvēks, kurš vēlas saņemt individuālu palīdzību profesijas izvēlē vai vēlas mēģināt darboties citā jomā, var saņemt bezmaksas konsultācijas **Profesionālās karjeras izvēles valsts aģentūrā** - Rīgā, Jēzusbaznīcas ielā 11. Sīkākai informācijai varat zvanīt pa telefonu: 7210700. Labu veiksmi!

Īsziņas

Uz Saules akmeni

KC «Rītausma» iestudē T. Bangas lugu «Septiņas vecmeitas», kuras pirmizrāde plānota 26. februārī pl.15. Pēc izrādes - atpūtas pēcpusdiena ar groziņiem (ieeja 1 LVL, pensionāriem un sko-lēniem - 0.50 LVL)

Sekmīgs darba gads bija jauniešu deju kolektīvam, kurš Kurzemes rajona skolu skatē ieguvis trešo vietu un savā grupā cīnīsies tālāk skatē Mālpilī.

Kultūras centrā regulāri notiek interesantas tikšanās ar praktisku ievirzi.

Medicīnas darbinieku labdarības akcijā iespējams ne vien noklausīties par dažādu slimību profilaksi un ārstēšanu, bet arī pārbaudīt savu veselību, piemēram, nodarbībā par osteoporozi — bez maksas izmērīt kaulu blīvumu; par diabētu — noteikt cukura līmeni asinīs utt.

Gada nogalē uz svētku eglēm gan bērnus, gan pieaugušos ielūdza Darba partija. Bet pašlaik «topā» (visvairāk pieprasītā) ir apskates ekskursija uz Hansabankas jaunceltni Saules akmeni Daugavas krastā. Turp jau devušās piecas interesentu grupas un savu kārtu gaida vēl citas. Esot ko redzēt - gan konferenču zāles, citas telpas, gan Rīgas panorāmu gandrīz vai putna lidojuma augstuma.

Projekts «Runājošās rokas»

[Projekta «Runājošās rokas»](#) darba grupa apziņojusi ārzemju ekspertus, kuri vadīs nodarbības Latvijas nedzirdīgo forumā Rīgā šī gada maijā. Pamatā tie ir savas nozares speciālisti, kuri ar lekcijām piedalījās arī PNF kongresā Kanādā.

Foruma ietvaros notiks arī papildu pasākumi, kuri šajā projektā nav ielānoti, piemēram, nedzirdīgo mākslas darbu izstāde, uzskates materiālu - grāmatu par nedzirdīgo kultūru un Goda biedriem prezentācija. Pēdējie tiks ielūgti arī uz pašu forumu - tā kā būs iespēja satikties ar topošās grāmatas varoņiem aci pret aci.

Materiāli sagatvoti ar ES finansiālu atbalstu. Par to saturu pilnībā atbild Latvijas Nedzirdīgo savienība, un tie nekādā ziņā neatspoguļo ES viedokli.

Vēl viens projekts

LNS valde guvusi atbalstu vēl viena projekta realizācijai. Jau noslēgts līgums ar Labklājības ministriju par finansējuma piešķiršanu aktivitātēm 2,5 gadu garumā. Tā mērķauditorija ir nedzirdīgās sievietes, viņu integrācija darba tirgū. Galvenā tēma - ģimenes dzīves līdzsvarošana ar sievietes profesionālās karjeras iespējām.

Projekts «Klusās rokas» (nejaukt ar pirmo projektu «Runājošās rokas») ietvers daudz publisku aktivitāšu, kuru pamatā pētījumi par esošo situāciju praktiski un likumdošanas jomā, lai rosinātu un panāktu nepieciešamās izmaiņas. Darbs pamatā bāzēsies uz trim pilotprojektiem (darba grupām) reģionos - Rīgā to realizēs SO «Efraims», Rēzeknē un Valmierā vietējās LNS biedrības. Katrai no tām ir savi specifiskie uzdevumi sociālās integrācijas un nodarbinātības problēmu risināšanā.

Projekta vadītājs LNS prezidents A.Pavļins izsaku lielu pateicību minēto organizāciju vadītājiem par gatavību darboties šajā projektā, lai sasniegtu mērķus.

Labi, bet dārgi

Janvārī Surdocentrā viendienas semināra nodarbības par jaunākiem tehnoloģijas sasniegumiem surdotehnikas jomā novadīja Dānijas firmas «Oticon» pārstāvis Klauss Hornemans.

Semināra nodarbībās piedalījās LNS Surdocentra darbinieki.

Klāt bija arī viesis no Lietuvas, kādas «Oticon» produkcijas izplatītājfirmas pārstāvis.

Klauss Hornemans atzīmēja ilglaicīgo auglīgo «Oticon» sadarbību ar Latvijas speciālistiem, kā viņš raksturoja — «teicamiem profesionāļiem, kas nepieļauj kompromisus attiecībā uz sava darba kvalitāti klientu apkalpošanā».

Pasaulē ik brīdī rodas arvien jaunas uzlabotas tehniskās iespējas — arī dzirdes uzlabošanas jomā, diemžēl Latvijā tās ieviest traucē finansu trūkums. Īpaši tas sakāms par jaunās paaudzes digitālajiem dzirdes aparātiem un citām ierīcēm, kuras ir ļoti labas, bet arī dārgas.

Viena no tām **komunikāciju ierīce «Lexis»**, kas būtu ļoti ieteicama vārdzirdīgiem cilvēkiem, kas lieto dzirdes aparātus paplašinātas auditorijas apstākļos (piemēram, studenti lekcijās, apmeklētāji nodarbībās, baznīcā u.c.). Tā sastāv no divām daļām: raidītāja un uztvērēja (bezvadu savienojumā).

Raidītāju novieto runātāja tuvumā - uz galda, viņam ap kaklu vai tml., bet uztvērējs piestiprināts pie tā cilvēka dzirdes aparāta, kurš klausās. Šeit pozitīvais moments tas, ka skaņa nonāk uztvērējā bez fona trokšņiem, pie tam tik skaidra, it kā runātājs būtu blakus, nevis auditorijas priekšā kaut kur pa lielu gabalu. Diemžēl šis «Lexis» maksā visai dārgi - 600 LVL.

Vieslektors izteica cerību, ka Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā sekmēs tās augšupeju un cilvēku iespējas izmantot jaunākos tehnikas sasniegumus savas dzīves kvalitātes uzlabošanai arī vairošies.

Hornemana kungs Latvijā bijis jau vairāk reižu un pārsteigts vērojies, cik ātri notiek acīmredzamas pārmaiņas. Viņš saka, ka Latviju vērojies kā skaistu zemi jebkurā gadalaikā, un šo skaistumu īpaši pastiprina laipnie, viesmīlīgie cilvēki, kas šeit dzīvo.

Sporta dzīve

Piedzīvojumi Ukrainā un Krimā

Pēteris Kursītis

Pagājušā gada nogalē 8 Latvijas nedzirdīgie orientieristi - Māra, Anfisa, Liene, Andis, Raitis, Raimonds, Valdis un Pēteris sakāpa divos vieglajos auto un uzņēma kursu Ukrainas virzienā.

Braucām caur Lietuvu un Poliju. Kauņā ieturējām nelielu maltīti un Polijā ie braucām vēl pirms tumsas iestāšanās. Jāatzīmē poļu ceļu labā kvalitāte un foršie atstarotāji, kuri naktī bija redzami gan ceļu malās un arī pa vidu.

Pēc pusnakts piebraucām pie Ukrainas robežas. Rindas nebija, tāpēc ātri nokārtojām nepieciešamās formalitātes un turpinājām ceļu. Kādā vietējā

degvielas uzpildes stacijā nedaudz pasnaudām, tad ar gaismu turpinājām ceļu līdz Kijevai.

Tur sameklējām nedzirdīgo sporta klubu, pieteicāmies un pilsētas nomalē iekārtojāmies lētā viesnīcā (kopmītnes tipa).

Vakarpusē netālu no pilsētas centra Ukrainas nedzirdīgo kultūras namā notika svinīgs pasākums par godu Kijevas Nedzirdīgo Sporta kluba 10 gadu jubilejai.

Koncertā uzstājās labākie Kijevas nedzirdīgie dejotāji, melodeklamētāji, iluzionisti, aktieri, turklāt samērā profesionāli. Kā noskaidrojās, ar savu programmu šie mākslinieki bieži uzstājušies citās valstīs.

Sestdienā un svētdienā notika sacensības galda tenisā, orientēšanās sportā un biljardā. Galda tenisā startēja arī sportisti no Rīgas «Nedzirdīgo Sports».

Labus panākumus guva orientieristi - pēc 2 dienām kopvērtējumā 40-gadīgo grupās vīriešiem ātrākais bija Andis Krams, bet sievietēm tajā pašā grupā ātrākā bija Anfisa Kraze, abi no kluba «Zaļā Paparde». Bet grupā 21, kurā startēja daudzi spēcīgi orientieristi no Ukrainas, Krievijas un Lietuvas, labākie no mūsējiem bija Raimonds Puksis, arī no «Zaļās Parpardes» un Māra Plaude no «Liepavas». Sacensībās piedalījās sportisti arī no Ungārijas, Beļģijas un Lielbritānijas.

Pēc sacensībām apskatījām vairākas svētnīcas Kijevas centrā, uzgājām pakalnā pie pieminekļa «Māte – Ukraina», kas veltīts II Pasaules kara upuriem un varoņpilsētai Kijevai. Pēc tam apmeklējām lielo futbola stadionu, kurā vietas ir 100 000 skatītājiem. Starp citu, pa šī stadiona zālienu bumbu dzenā mūsu slavenais Māris Verpakovskis, kurš spēlē pilsētas slavenā futbola kluba «Dinamo» komandā.

Pirmdienas rītā galda tenisisti ar maršruta autobusu Kijeva – Rīga devās mājup caur Baltkrieviju, bet mēs, orientieristi, izlēmām aizbraukt līdz Krimai, Melnajai jūrai, lai vēl paplunčātos jūrā.

Tās pašas dienas vēlā vakarā jau iebraucām Simferopolē, kur pārnakšņojām zema līmeņa viesnīcā. Nākamajā dienā paņēmām talkā līdzīgi divus nedzirdīgos gidus, lai labāk iepazītu Krimu.

Ar diviem autiņiem izbraucām visu Ukrainu un izpeldējāmies jūrā. Laiks bija dažāds, bet pie jūras saulains un silts. Krimā bijām ekskursijā viņa fabrikā, stalaktītu alās ielīdām, skrējām arī orientēšanās distancē starp vīnogulājiem, mežrozīšu un ozolu krūmiem - tur gan bija smagi, saskrāpējāmies ar ērkšķiem, bet bijām gandarīti.

Pabijām vairākās Krimas pilsētās - Simferopolē, Aluštā, Jaltā, Sevastopolē. Visus ļoti sajūsmināja Jaltas pilsēta, kura bija ieskauda kalna ielokā pašā jūras piekrastē. Netālu no Jaltas uzgājām pili «Bezdelīgas līgzda», kura bija celta 1912. gadā. Tā atradās pašā klints augšā. Visi nopeldējāmies - kaut gan bija novembra mēnesis, bet ūdens temperatūra turējās ap 18 grādiem.

Netālu no tās vietas vēl ar kalna pacēlāju uzbraucām kalna virsotnē «Ai-Petri», kura atrodas 1234 metru augstumā virs jūras līmeņa. Tur ieturējāmies ar aitas gaļas šašliku un paštaisīto vīnu, paspējām jāt ar kamieļiem. Pārnakšņojām dažādās vietās – viesnīcīņās, mājās pie saimniekiem, arī īrējām dzīvokļus uz vienu nakti. Visa šī ekskursija tika noorganizēta, pateicoties kādai jaukai meitenei no Ukrainas nedzirdīgo orientieristu izlases, kura pati arī dzīvo Krimā.

Tā ar autiņiem no Rīgas caur Lietuvu, Poliju, Kijevu un Krimu un atpakaļ bijām nobraukuši 4800 km. Kā paši ceļotāji saka, labprāt atgrieztos tur vēlreiz, bet citā laikā, nu protams, vasarā - kad tur būs daudz ļaužu, bet arī daudz saules siltuma kā jau dienvidos.

Šahs kā dzīve

Aigars Kamars, sacensību galvenais tiesnesis

«Šahs ir dzīve miniatūrā. Šahs ir cīņa, šahs ir kaujas», - tā sacījis Garijs Kasparovs, pasaules čempions šahā (1985 - 2000)

Gada nogalē notika Rīgas nedzirdīgo šaha čempionāts. Tajā noskaidrojās rezultāti, ar kādiem iesojām 2005. gadā.

Sacensībās piedalījās 8 rīdzinieki un viens dalībnieks no Ogres. Izšķirošā finālspele par 1. un 2. vietu cīnījās Marina Artjomova un Jānis Mesters. Uzvarēja Marina Artjomova, tā kļūstot par Rīgas nedzirdīgo šaha absolūto čempioni. Jānis Mesters ieguva 2. vietu, pārtērējot spēlei paredzēto laiku. Šoreiz dāmas pārspēja kungus. 3. vietā Aigars Kamars. No 21. līdz 26. jūnijam notiks Eiropas Nedzirdīgo šaha čempionāts Slovēnijā. Domāju, arī Latvijas šahistiem būtu tajā jāpiedalās. Tāpēc vajadzētu nopietni gatavoties, piedaloties treniņos un sacensībās. Derētu kāds kārtīgs padomdevējs - treneris. Atklāts paliek jautājums - kur rast tam visam līdzekļus? Lai mums visiem veicas! Domāsim, strādāsim, trenēsimies!

Olimpieši mājās

Smaidīgi, priecīgi un iedeguši Austrālijas vasaras saulē no Pasaulē olimpiādes mājās atgriezušies nedzirdīgie olimpieši. Lidostā viņus sagaidīja liels pulks ļaužu. Viņu vidū LNS, LNSF pārstāvji, Ikšķiles pilsētas (A.Krama dzimtā pilsēta) mērs J.Rudzītis, žurnālisti, - fotogrāfi u.c. Visvairāk ziedu saņēma olimpiskais medaļnieks Andis Krams. (Ar viņu interviju lasiet nākamajā «KS» numurā). Peldētāju treneris J.Puhovs arī bija priecīgs redzēt savējos. Kaut viņu sniegums uz pasaules fona neizcēlās, ar rezultātu viņš bija apmierināts. LNSF prezidents V.Strazdiņš piedalījās arī CISS kongresā.

Skaista mana tēvu zeme

Pa Latviju

Rasma Steinberga

Pensionāru padome sadarbībā ar KC "Rītausma" pagājušā vasarā organizēja vairākus braucienus pa Latviju. Pirmais notika 5. jūnijā uz nedzirdīgo festivālu Kuldīgā. Tam drīz sekoja vēl citi.

Otrs izbraukums aizveda uz Amatas «Zaķīšiem», kur fermā redzējām 2000 trušu un 100 dažādu šķirņu garaušu. Šai dienā pabijām arī Mores putnu dārzā. Tur to bija ļoti daudz: pērļu un zīda vistīgas, zosis, vislielākie putni - strausi. Mums klausoties saimnieces stāstījumu, skaisti uzdejoja karaliskā dzērve.

Tad devāmies apskatīt atjaunoto Valmieras nedzirdīgo klubu. Viesmīlīgā saimniece Dace Lāce visus pacienāja ar karstu tēju un cepumiem. Iepazināmies ar telpām, dārzu. Jauki tur, pie valmieriešiem!

Tālāk devāmies uz Straupi, kur vērojām pili un baznīcu. Beidzot iebraucām Inčukalna «Rāmkalnos», kur daži izvizinājās rodeļu trasē, arī mūsu vecākais tūrists Jāņkalns.

23. jūlijā ceļš veda uz Mazsalacu. Pirms tās pietājam apskatīt lapeglēs iekārtojušos stārķu koloniju. Tad pašā pilsētas centrā vērojām kloņģīšu izstādi ar aizsaulē aizgājušā Valtera Hirtes 400 koka skulptūrām.

Izstaigājam dārzu ar dažādiem lieliem, skaistiem ziediem un milzu dadzi «Ēzeļa spēriens». Pēc tam Skaņākalna parkā pabijām uz Mīlestības tiltiņa, Saņu trepēs, Velna kancelē.

Atpakaļceļā izstaigājam Āraišu ezerpili, kur daži pat izpeldējās. Pēc tam iepazinām interesantas vietas Ieriķos.

20. augustā devāmies uz Rūjienas pusi. Vispirms pietājam pie Lenču kapsētas, kur apglabāta Romāna Bitmīta ģimene, kas izglāba "Kalna dzirnavas" no izpostīšanas. Tās tagad vēl darbojas. Tur grupa nobildējās pie ūdensrata Lenčupītes krastā. Šai pusē pavadīju savu bērnību, kad atgriezos no Sibīrijas. Bija ko atcerēties!

Pēc tam Rūjienā iegriezāmies maizes ceptuvē «Liepkalni» un vērojām, kā cep maizi. Cepēji mūs pacienāja ar dažādu šķirņu maizi.

Pa ceļam skatījām arī 160 gadu vecu muižu Nauksēnos ar senu siera ražotni. Viss skaisti atjaunots. Agrāk šai muižā bija ierīkota arodskola. Tur mācījies arī mūsu šoferis Jāzepe. Tagad tur ir meiteņu skola.

Pēc tam Ķoņu dzirnavās skatījām vilnas apstrādi, bet eļļas spiestuvē iegādājāmies rapšu, ķimeņu, linu eļļu. Tā visi, bagātīgi sapirkušies, apmierināti devāmies mājup.

Liels paldies mūsu tulkam Jautrītei Gromai, kas sazvanīja, lai visur tiekam iekšā, un aktivistei Intai Ubarstei par grupas noorganizēšanu.

Redaktores sleja

Kopsolī - pusgadsimts

Ar LNS Domes lēmumu š. g. janvārī apstiprināta oficiāla laikraksta «Kopsolī» dzimšanas diena, un tā ir 1954. gada 1. augustā, kad dzeltenīgos, ar melniem burtiem apdrukātos papīra autiņos pasaulē iztuntuļojās mazulis ar nosaukumu «Apkārtraksts».

Tas bija pirmais Latvijas Nedzirdīgo biedrības izdevums - tiesa gan, mašīnrakstā rakstīts, pavisam nelielā eksemplāru skaitā sakopēts un izsūtīts uz biedrību nodaļām Latvijā.

Vēlāko piecu gadu laikā «Apkārtraksts» auga un pieņēmās spēkā - vairojās apjoms un eksemplāru skaits no dažiem desmitiem līdz 100 un vairāk, un tos drukāja uz tolaik pieejamās pavairošanas ierīces - rotaprinta. Galu galā «Apkārtraksts» pārtapa par «Informācijas Biļetenu».

Un tad pēc visu atļauju saņemšanas «partijā un valdībā» LNB centrālā valde nolēma ķerties pie īsta laikraksta radīšanas tipogrāfiskā iespaidumā. Tā 1959. gadā 29. aprīlī tika laists klajā «Informācijas Biļetens», un tam, kā jau pienākas īstai avīzei, vajadzēja savu nosaukumu. Tika izsludināts konkurss un saņemti desmiti priekšlikumi, no kuriem par labākajiem atzīti šādi: Atbalss, Dzirkstele, Jaunā dzīve, Mūsu balss un Kopsolī. Vēsture klusē, kāpēc izvēlējās tieši Kopsolī un kurš bija šī nosaukuma autors, bet jau 1960. gada janvārī avīze nāca klajā ar šo titulu un trim vienā solī soļojošiem cilvēkiem «galviņā».

Tā nu «Kopsolī» ar maziem pārtraukumiem un izmaiņām, arī mazu brīdi būdams atkal «Informācijas Biļetens», ir atsoļojis līdz savai pusgadsimta pastāvēšanai. Plašāk nosvinēta viena jubileja, ko droši vien atceras mūsu lasītāji, kas pulcējās Mazajā Ģildē 1999. gadā. Toreiz domājām, ka «KS» ir 5 gadus jaunāks un svinējām 40 gadus.

Bet LNS muzeja aktivists un nedzirdīgo preses vēstures pētnieks Ansis Smons piecus gadus iedziļinājās šajā jautājumā un viņa secinājums un vairākkārtējs priekšlikums bija: par «Kopsolī» sākumu jāatzīst pirmais aizmetnis, priekštecis «Apkārtraksts». Tā beidzot lēma «KS» redkolēģija šī gada janvārī un tās lēmumu akceptēja LNS Dome.

Lielā jubileja nu ir garām nenosvinēta. Ja Dievs (un mēs paši) dos, varbūt pienāks nākamā. Ne jau tas ir galvenais - svētki un svinēšana, kaut arī tas nepieciešams savā reizē.

Lai mums visiem pietiek izturības, spēka, gudrības darīt savu darbu tik ilgi, cik tas kādam citam dod kādu labumu, cik tas kādam vajadzīgs. Visu izšķirs cilvēki paši - tie, kuri lēma, ka «Kopsolī» būs, un tie, kuri lems par tālāko - internetu, mājaslapām, videokasetēm un visu pārējo, kas nomainīs «Kopsolī», kad pienāks īstais laiks.

Šogad 1. augustā laikrakstam «Kopsolī» apritēs 51. gads...